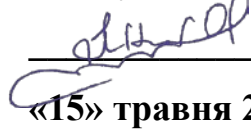

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ [1]
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

До захисту допустити:

Завідувач кафедри

 Максим БУЛИК
«15» травня 2025 р.

«ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ВІЙНУ В УКРАЇНІ»

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти
першого (Бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Політологія»

Іванова Миколи Ігоровича

Науковий керівник: Пашина Наталія

Полікарпівна, доктор політичних наук,
професор кафедри політології та міжнародних
відносин

Рецензент:

Новакова Олена Вікторівна,

д.політ.н., професор, професор кафедри
політичних наук Українського державного
університету імені Михайла Драгоманова

Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою задовільно / D / 65

Секретар ЕК

Максим БУЛИК

«13» червня 2025 р.

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСОБИ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА СУСПІЛЬНІ ПРОЦЕСИ.....	9
1.1. Теоретичні підходи до аналізу інформаційного впливу.....	9
1.2. Механізми комунікації та поширення інформації у соціальних мережах.....	11
1.3. Інформаційні війни та їх реалізація у соціальних мережах.....	13
[2]	
1.4. Соціальні мережі як феномен сучасного суспільства.....	16
РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЗАСІБ ВПЛИВУ ТА ПЛАТФОРМА ВЕДЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	21
2.1. Хронологія використання соціальних мереж під час війни.....	21
2.2. Основні платформи для інформаційних кампаній: Facebook, Twitter, Instagram, Telegram.....	23
2.3. Вплив дезінформації та фейкових новин на громадську думку.....	30
РОЗДІЛ 3. ІНФОРМАЦІЙНИЙ СПРОТИВ ТА РОЛЬ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ.....	33
3.1 Поняття та особливості інформаційного спротиву в умовах гібридної війни та міжнародна підтримка через соціальні платформи.....	33
3.2. Україна як приклад держави, що активно використовує цифрову дипломатію.....	37
3.3. Виклики, обмеження та перспективи розвитку цифрової дипломатії в контексті вирішення воєнного конфлікту.....	43
ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52

ВСТУП

Соціальні мережі стали одним із найпотужніших інструментів впливу на суспільну думку, мобілізацію населення та міжнародну підтримку в умовах російсько-української війни. Завдяки своїй оперативності, масштабності охоплення та можливості швидкого поширення інформації, соціальні платформи, такі як Facebook, Twitter, Instagram, Telegram та інші, стали полем для інформаційних кампаній, волонтерських ініціатив та дипломатичних звернень. У сучасних військових конфліктах інформаційна війна є невіддільною складовою бойових дій, а соціальні мережі виконують роль не лише інструменту комунікації, але й зброї, здатної впливати на хід подій.

Російсько-українська війна є яскравим прикладом мобілізації громадянського суспільства соціальними мережами, а також прикладом можливості поширювати достовірної, перевіреної інформації або навпаки — дезінформації. Зокрема, платформи соціальних мереж активно застосовуються, як різноманітними організаціями, волонтерськими рухами або просто окремими громадянами або навіть громадянами інших держав, як метод для збору грошей на потреби збройних сил та інших сил оборони, а також координування допоміжних засобів які передаються. Іншою важливою метою застосування соціальних мереж є висвітлення окремих соціально значущих подій для суспільства у режимі реального часу. Боротьба з пропагандистськими кампаніями, шкідливими та небезпечними наративами, нав'язаних ворожими спікерами, пропагандистами або навіть офіційними посадовими особами, також є невід'ємною складовою роботи з соціальними мережами в області безпеки інформаційного поля держави або регіону. Важливим є теж той факт, що міжнародна підтримка України, лідерами демократичного світу, здійснюється насамперед завдяки соціальним мережам, інформаційна боротьба та привернення уваги до воєнних злочинів, здійснюваних окупаційними військами на території України, та гуманітарним кризам.

Актуальність цього дослідження підтверджуються можливістю розглянути саме новітні образи та форми, а також засоби ведення війн, в тому числі гібридних, якою на початку вторгнення, анексії та окупації російськими військами Автономної республіки Крим та території Луганської та Донецької області, була російська агресія, а також зрозуміти наскільки важливу та вирішальну роль відіграє в цих війнах інформаційна складова. По-перше, війна з Росією стала першим масштабним збройним конфліктом у Європі, що супроводжується тотальним цифровим висвітленням у реальному часі. Соціальні мережі, такі як Facebook, Twitter (X), Telegram, Instagram, TikTok тощо, вперше стали інструментами стратегічного впливу: мобілізації населення, формування наративів, деморалізації противника, поширення дезінформації та проведення інформаційно-психологічних операцій. По-друге, соціальні мережі дедалі активніше впливають на політичні рішення, громадську думку та міжнародну підтримку України. Їхня здатність формувати глобальний інформаційний порядок денний, сприяти цифровій дипломатії, волонтерським ініціативам, а також викриттю воєнних злочинів свідчить про їхню нову роль як факторів гібридної війни. По-третє, в умовах гібридної війни, де розмивається межа між фронтом і тилом, між військовими та цивільними, соціальні мережі стають полем бою за свідомість і моральний дух, здатний радикально змінювати динаміку подій, як через оперативну передачу інформації, так і через маніпулятивне конструювання реальності. [3]

Об'єкт дослідження: соціальні мережі як засіб комунікації та впливу на інформаційні процеси під час російсько-української війни.

Предмет дослідження: механізми впливу соціальних мереж на мобілізацію громадськості, формування суспільної думки, інформаційну протидію та цифрову дипломатію в умовах військового конфлікту.

Дослідження впливу соціальних мереж на збройний конфлікт між Україною та Росією поступово набуває все більшої уваги у науковій літературі, однак варто зазначити, що ця тематика ще не є вичерпно опрацьованою,

особливо в контексті повномасштабної війни, яка розпочалася у 2022 році. На теоретичному рівні соціальні мережі розглядаються як важливий елемент інформаційного простору та засіб впливу на масову свідомість. У працях таких дослідників, як Мануель Кастельс, Жан Бодріяр, та Зигмунт Бауман, сформовано філософсько-соціологічні передумови для аналізу феномену цифрової комунікації в умовах кризи або війни. Після 2014 року з'явилися перші аналітичні та емпіричні дослідження, які розглядали соціальні мережі як інструмент ведення інформаційно-психологічних операцій (ІПсО), дезінформації та пропаганди. Значний внесок у вивчення цього напрямку зробили українські аналітичні центри, Центр стратегічних комунікацій, Інститут масової інформації, StopFake, а також міжнародні організації, зокрема NATO StratCom SOE. Новим напрямом стало використання соціальних мереж як інструменту доказової бази для міжнародних судів, документування воєнних злочинів, а також цифрової дипломатії. Дослідження охоплюють юридичні аспекти та іміджеву політику держави, наприклад, використання Twitter офіційними представниками української влади для мобілізації світової підтримки, зокрема у виступах Президента України Володимира Зеленського. Загалом ступінь вивченості теми є фрагментарним і потребує подальшої розробки.

Мета дослідження: визначити роль та вплив соціальних мереж на інформаційні процеси, мобілізацію громадськості та формування суспільної думки в умовах російсько-української війни.

Завдання дослідження:

- проаналізувати основні соціальні мережі, що використовуються для інформаційної підтримки під час війни;
- дослідити механізми розповсюдження інформації у соціальних мережах;
- визначити роль соціальних мереж у мобілізації громадян та волонтерських ініціативах;

- оцінити вплив дезінформації та фейкових новин на громадську думку; розглянути приклади цифрової дипломатії та міжнародної підтримки через соціальні платформи.

Джерельна база даного дослідження є багат шаровою та міждисциплінарною за своїм характером, це обумовлено складністю та багатовекторністю предмета аналізу. Вона охоплює академічні праці, аналітичні звіти, емпіричні дослідження, нормативно-правові документи, а також цифрові артефакти, що друкуються безпосередньо в соціальних мережах під час збройного конфлікту. Академічна база формується працями як українських, так і зарубіжних авторів, що досліджують питання гібридної війни, інформаційних операцій, цифрової комунікації та впливу соціальних мереж на політичні процеси. Значну частину джерельної бази становлять звіти провідних аналітичних центрів, що здійснюють моніторинг інформаційного простору та вивчають вплив соціальних медіа на війну. Серед них: NATO Strategic Communications Centre of Excellence; Atlantic Council's DFRLab; Інститут масової інформації; StopFake; Detector Media. До джерельної бази також входять нормативно-правові акти, зокрема: Стратегії інформаційної безпеки України (2017, 2021); Доктрина інформаційної безпеки України; Закон України «Про основи національного спротиву»; Постанови РНБО щодо протидії дезінформації та регулювання діяльності платформ соціальних медіа. Ці документи дозволяють простежити еволюцію державної політики в інформаційному секторі та офіційне усвідомлення ролі соціальних мереж як інструменту стратегічної комунікації. Унікальною частиною джерельної бази є цифрові артефакти: дописи в Twitter, Facebook, Telegram та TikTok; фотофіксації подій на фронті; медійні кампанії, хештеги та флешмоби (#StandWithUkraine, #ArmUkraineNow тощо); активність офіційних державних акаунтів (акаунт @ZelenskyUa, акаунти МОУ, СБУ тощо). Також важливу роль відіграють матеріали провідних міжнародних ЗМІ (The Guardian, BBC, The New York Times, Der Spiegel, Le Monde), які документують використання соціальних мереж як інструменту воєнної стратегії.

Для виконання дослідження використовуються наступні методи:

1. Контент аналіз, систематичний аналіз повідомлень, публікацій, постів у соціальних мережах (Facebook, Twitter, Telegram, Instagram) з метою виявлення основних наративів, інформаційних операцій, пропагандистських кампаній та настроїв суспільства.
2. Метод аналізу соціальних мереж (Social Network Analysis) — вивчення структур комунікації в соціальних мережах, виявлення ключових вузлів впливу, аналіз поширення інформації та фейкових новин.
3. Порівняльний аналіз — співставлення інформаційних кампаній у соціальних мережах з обох сторін конфлікту для визначення їх ефективності, стилістики та цільової аудиторії.
4. Статистичний аналіз — використовується для обробки даних, отриманих з соціальних мереж та опитувань, для кількісної оцінки впливу інформаційних кампаній. [4]

Практичне значення даного дослідження полягає у можливості використання його результатів для підвищення ефективності інформаційної політики держави, оптимізації стратегічних комунікацій, протидії дезінформації, а також посилення цифрової безпеки в умовах триваючої збройної агресії. Узагальнені в роботі підходи до аналізу соціальних мереж як інструменту гібридної війни можуть бути використані органами державної влади (Міністерством оборони України, Центром стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки, Службою безпеки України) для розробки і вдосконалення практик виявлення, моніторингу та нейтралізації інформаційних загроз у цифровому середовищі. Отримані результати можуть сприяти підвищенню медіаграмотності та критичного мислення серед громадян, що є особливо важливим у контексті активного інформаційного впливу з боку держав-агресорів. Матеріали дослідження можуть використовуватись в навчальних програмах з журналістики, політичної науки, кібербезпеки та публічного управління. В свою чергу, аналіз соціальних мереж як платформи мобілізації

громадян, зокрема волонтерських ініціатив, цифрового активізму та міжнародної солідарності з Україною, може стати підґрунтям для розробки нових механізмів залучення суспільства до підтримки національної безпеки засобами громадянської участі в цифровому просторі. Результати дослідження можуть бути корисними для міжнародних організацій, які працюють над формуванням стандартів інформаційної етики, боротьбою з цифровими загрозами та захистом демократичних цінностей в умовах інформаційних воєн.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСОБИ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА СУСПІЛЬНІ ПРОЦЕСИ

1.1. Теоретичні підходи до аналізу інформаційного впливу

Інформаційний вплив є одним із ключових елементів сучасних комунікаційних процесів, особливо в умовах війни, глобалізації та розвитку цифрових технологій. У науковій літературі існує широкий обсяг методів до аналізу інформаційного впливу, які дозволяють краще зрозуміти його сутність, наслідки для суспільства, а також механізми функціонування. Для цього необхідно дослідити теоретичні підходи до розуміння інформаційного впливу, а також визначити його особливості та способи застосування в умовах інформаційного простору.

Розпочати слід з класичних підходів до аналізу інформаційного впливу. Першими спробами теоретичного осмислення інформаційного впливу, тісно пов'язані з розвитком теорії масової комунікації, наприклад модель комунікації, автором якої є американський політолог Гарольд Лассвелл, а також теорія двоступеневої моделі комунікації, за авторства Е. Каца та П. Лазарсфельда. Модель Лассвелла розглядає інформаційний вплив, як прямий та сильний засіб маніпуляції суспільною свідомістю, натомість двоступенева модель наголошує на важливості ролі так званих лідерів думок, які мають поширювати інформацію.

Класичні підходи визначають, яким чином масові повідомлення змінюють думки, переконання та поведінку аудиторії. Основна особливість цих моделей полягає у аналізі комунікації, як процесу, що має певну лінійну структуру, в якій автор інформації має вплив на аудиторію.

Також слід розглянути це явище з точки зору когнітивних підходів, оскільки з розвитком психологічних досліджень, виникає потреба глибокого аналізу того, як інформація сприймається та обробляється на людському, індивідуальному рівні. Виділяючи основні когнітивні підходи, слід згадати:

1. теорію когнітивного дисонансу американського психолога Леона Фестінгера, яка пояснює, що людина реагує на інформацію, яка чітко суперечить переконанням окремо взятого індивіда;

2. теорію фреймування Ейтмана, що описує модель, де медіа формують сприйняття подій за допомогою певної подачі фактів та накладення акцентів;
3. теорія планованої поведінки Ісака Айзена, що показує зв'язок між намірами, переконаннями та реальною поведінкою, яка сформувалася за рахунок впливу інформації.

В свою чергу критичні теорії вивчають інформаційний вплив з точки зору нерівності та маніпуляції. Зокрема, Теорія гегемонії Грамши підкреслює, що медіа відіграють ключову роль у встановленні та підтриманні домінуючої ідеології в суспільстві. [5]

Також важливе місце займають підходи, які зосереджують свою увагу на інформації, яка протирічить одна одній та фейкових новинах, які виступають засобами дестабілізації громадян.

Соціально когнітивний підхід базується на теорії соціального навчання Альберта Бандури, яка пояснює, як люди навчаються поведінки шляхом спостереження за іншими. Інформаційний вплив у соціальних мережах формує колективну думку, сприяючи утвердженню певних норм і цінностей у суспільстві.

Сучасні дослідження також включають підходи, що враховують психологічні аспекти інформаційного впливу. Теорія культивування Гербнера підкреслює, що масові медіа формують уявлення про соціальну реальність через повторювані інформаційні повідомлення. Крім того, Теорія спіралі мовчання, Елізабет Ноель-Нойман, вказує на вплив інформаційного середовища на готовність людей висловлювати свою думку.

У висновку можна стверджувати, що теоретичні підходи до аналізу інформаційного впливу охоплюють широкий спектр моделей та концепцій, що дозволяють зрозуміти його сутність, механізми та наслідки для суспільства. Класичні, когнітивні, критичні, соціально-когнітивні, інформаційно-

психологічні та інші сучасні підходи, надають можливість всебічно оцінити роль інформації у формуванні суспільної думки та соціальних процесів.

1.2. Механізми комунікації та поширення інформації у соціальних мережах

У соціальних мережах відбувається не просто обмін повідомленнями, а формується нова система інформаційного обігу, заснована на алгоритмах, персоналізації, візуалізації та взаємодії в реальному часі. Вона змінює логіку комунікації. Традиційна модель виглядає як джерело-повідомлення-аудиторія. поступається децентралізованій, динамічній та інтерактивній екосистемі, у якій кожен користувач є водночас творцем, поширювачем і реципієнтом інформації.

Структура комунікаційного середовища соціальних мереж виглядає наступним чином:

- контентні одиниці (тексти, фото, відео, сторіс);
- механізми взаємодії (лайки, коментарі, поширення, реакції);
- алгоритми дистрибуції (рекомендаційні системи, персоналізовані стрічки);
- метрики впливу (кількість переглядів, охоплення, віральність);

Всі ці складові разом формують інформаційне середовище, у якому працюють не лише користувачі, а й автоматизовані системи розпізнавання та аналізу контенту.

Алгоритми соціальних мереж формують персоналізовану, інформаційну бульбашку на основі історії переглядів, реакцій, часу взаємодії з контентом, а система вже сама вирішує, які саме повідомлення показати користувачу мережі. Внаслідок цього формується дуже специфічна картина світу, яка не є об'єктивною, а відображається через призму вподобань, часто невідомих.

Це підсилює ефект confirmation bias, який є схильністю людини бачити лише ту інформацію, яка підтверджує її погляди, й уникати протилежних точок зору. В таких умовах політична поляризація, теорії змови та фейки поширюються значно швидше, ніж в офлайн середовищі

Інформація в соціальних мережах поширюється за логікою вірусного ефекту. Чим більше взаємодій з постом (лайки, коментарі, шеринг) тим вище ймовірність, що його побачать нові користувачі. Важливо, що це стосується не лише правдивої, а й неперевіреної інформації: алгоритм не здатен розрізняти правду від неправдивої інформації, а лише реакцію аудиторії. [6]

Віральність залежить від наступних факторів:

1. емоційного заряду (гнів або страх);
2. візуальної привабливості контенту (меми, відео, графіки);
3. максимального спрощення;
4. реакції на події в режимі реального часу (актуальності ситуації).

Цей механізм створює для незалежних користувачів інформаційні хвилі, які охоплюють мільйони людей за лічені години. Паралельно з відкритими платформ Facebook чи Twitter, месенджери (Telegram, WhatsApp, Viber) стали основним інструментом обміну інформацією у так званому закритому контурі. Там складніше здійснювати модерацію, саме тому вони ефективно використовуються для наступних потреб:

1. координації протестів або навіть бойових дій;
2. поширення так званих інсайдів або непідтвердженої інформації;
3. розсилок, які здатні обходити фільтри платформ.

Наприклад протягом 2022 року саме канали в Telegram стали основним джерелом оперативної інформації для українського суспільства, а також об'єктом спекуляцій зацікавлених осіб, поширення фейків і інформаційних атак. На відміну від класичних засобів масової інформації, соціальні мережі дозволяють одразу реагувати на повідомлення, коментувати, дискутувати з ідеологічними опонентами та ставити запитання. Ця інтерактивність створює ефект співучасті користувачі, які не просто споживають новину, а формують навколо неї резонанс. Саме з цього виростає явище цифрової мобілізації, коли користувачі самі стають поширювачами важливої для них інформації. Це також відкриває нові можливості для маніпуляції думками громадян. Прикладом

можуть слугувати, великі акаунти, котрі навмисно поширюють необхідні наративи. Можуть створювати хвилі підтримки певного явища або навпаки дискредитації.

Під час надзвичайних подій, війн, катастроф або протестів, соціальні мережі стають ключовим джерелом новин, а також інструментом координації. Саме тому комунікація у соціальних мережах потребує ряду особливих підходів, наприклад:

- оперативність, оскільки інформація має бути актуальною;
- достовірність, яка б дозволила уникати фейків і в результаті розповсюдження паніки;
- чутливість до аудиторії, або ж врахування емоційного стану користувачів.

У висновку слід сказати, що механізми комунікації в соціальних мережах базуються на складній взаємодії людини й алгоритму, індивідуальних уподобань користувача і глобальних інформаційних процесів. У цьому середовищі влада належить не тим, хто створює контент, а хто вміє модерувати потрібне для себе його поширенням. Саме тому, розуміння цих механізмів є критично важливим для ефективної роботи з інформацією, як для держав, так і для кожного громадянина в умовах збройної агресії російської федерації по відношенню до України. [7]

1.3. Інформаційні війни та їх реалізація у соціальних мережах

Інформаційні війни є невід’ємною складовою сучасних конфліктів, де боротьба за контроль над інформаційним простором має стратегічне значення. У контексті глобалізації та розвитку цифрових технологій, соціальні мережі стали основним інструментом для розповсюдження інформаційних повідомлень, формування нової громадської думки та впливу на політичні процеси, тому важливо зрозуміти, якими є підходи до вивчення інформаційних війн, їх реалізацію в соціальних мережах та вплив на суспільну свідомість.

Говорячи про саме поняття інформаційна війна слід вважати, що бере свій початок у другій половині 20 століття, у зв’язку з розвитком інформаційних

технологій та зростанням ролі інформації у міжнародних відносинах. Інформаційна війна визначається як комплекс дій, які спрямовані на дезінформацію суспільства або окремих її категорій, маніпуляцію їх свідомістю, також підрив авторитету та легітимності політичних інститутів в розумінні громадян та зниження настрою спротиву опонентів. Інформаційна війна включає технологічні методи, наприклад кібероперації або хакерські атаки, медійні кампанії з поширення неправдивих новин, пропаганди.

Інформаційні війни, представлені наступними основними концепціями:

1. Концепція медіавпливу передбачає, що соціальні медіа формують новий формат комунікації, де інформація поширюється безпосередньо між користувачами мереж без фільтрації традиційними засобами масової інформації;
2. Теорія фейкових новин спрямована на вивчення впливу дезінформації та маніпуляційних матеріалів, що створюються з метою впливу на громадську думку;
3. Технологія соціальної інженерії охоплює способи маніпуляції поведінкою користувачів шляхом навмисного впливу на їхні емоції та особисті переконання.

З розвитком цифрових технологій соціальні медіа стали найпотужнішим засобом комунікації. Онлайн платформи Facebook, Twitter, Telegram та Instagram дозволяють миттєво поширювати інформацію на глобальному рівні, що робить їх ефективним інструментом інформаційних війн. В контексті цього можна виділити особливості соціальних медіа, якими є:

- швидкість поширення інформації, новин та повідомлень, які розповсюджуються за лічені хвилини, охоплюючи достатньо широку аудиторію;
- віральність контенту, яка дає можливість матеріалу набути рис вірусного, щоб посилити його вплив;

- відсутність медіа фільтрації інформація часто подається без перевірки фактів, що збільшує ризик поширення фейків.

На практиці, соціальні медіа є місцем розгортання масштабних інформаційних операцій під час збройних конфліктів. Наприклад, у ході російсько-української війни, як російська федерація та і Україна активно використовують telegram канали для поширення меседжів, які посилюють бойовий дух або дискредитують противника, оскільки можна стверджувати, що інформаційна активність у соціальних мережах тісно пов'язана з підвищенням мобілізаційних настроїв громадян.

Аналізуючи поширення дезінформації та маніпулятивних матеріалів у соціальних мережах, які створюють умови для дестабілізації суспільної думки, поглиблення соціальних конфліктів та підриві довіри до офіційних спікерів. Варто відзначити, що постійні пропагандистські матеріали можуть формувати спотворене розуміння реальності, саме серед категорії цільової аудиторії, що в свою чергу створює ситуацію, коли через ідеологічні розбіжності, ускладнюються процеси врегулювання конфліктів.

У висновку слід сказати, що розвиток соціальних медіа змінив підходи до ведення інформаційних війн. Війни стають ще більш масштабними, за рахунок оперативності та ефективного використання інформації. Інформаційні атаки у соціальних мережах є не менш важливими, оскільки процес висвітлення бойових дії стає водночас достатньо прозорим і викривленим, що впливає на суспільну думку, міжнародні відносини з іншими державами та внутрішню стабільність держави. Ефективне протистояння таким загрозам вимагає комплексного підходу та розуміння основних механізмів впливу інформації.

1.4. Соціальні мережі як феномен сучасного суспільства

Сучасна світова спільнота за останні десятиліття поступово почала вступати у якісно нову фазу розвитку комунікаційних технологій та сфер які тісно пов'язані з цим явищем. Загально прийнятий термін який виник, прийнято називати цифровою революцією. Ключовий фактор, що зумовив виникнення

цього явища та його масове поширення—соціальні мережі, які фактично є цифровими платформами, які не тільки кардинально видозмінили процес інформаційного обміну, а й стали соціально-культурним феноменом, який максимально глибоко став проникати і змінювати структуру особистого життя, колективної культури та глобального свято-порядку.

По своїй суті соціальні мережі виникли, як технологічна відповідь на запит задовольнити потребу групи людей підтримувати контакт між собою та лишатись на зв'язку. Першими такими платформи стали наприклад, Friendster або My Space, які з'явилися на початку двохтисячних років, вони виконували функцію онлайн нотаток, щоденників або були засобом для обміну музикою, фотографіями та враженнями людини. Але з часом почала відбуватись поступова трансформація цих онлайн платформ з персонального засобу підтримування зв'язку між людьми в багато ступінчасту інфраструктуру, яка керує життям та підтримує, видозмінює реальність в той формат, який вона сьогодні має і якою вона сприймається людиною.

На сьогоднішній день соціальна мережа Facebook налічує близько 2,9 мільярди людей, які є активними користувачами послуг. Інша популярна платформа під назвою YouTube, має понад 2,5 мільярди зареєстрованих користувачів. Китайська соціальна мережа TikTok, яка є відносно новим гравцем на глобальній арені мереж, всього за останні п'ять років еволюціонувала з простого додатку для перегляду короткого відеоматеріалу до глобального засобу поширення інформації, аудиторія якої оцінюється в близько 1,5 мільярди людей. Можна стверджувати, що всі ці платформи є не лише засобом акумуляції великої кількості людей, а й своєрідним каналом формування нового виду соціального контактування, який породжує взаємодію, яка заснована на певних фільтрованих алгоритмах, які підбирають рекомендований контент, інформацію, спікерів і ком'юніті, створюючи своєрідну буферну зону, в якій користувачу комфортно знаходитись.

Іншим феноменом, який виник в останні роки, можна охарактеризувати як нову еру в створенні, продукуванні та поширенні власного авторського контенту користувача. Кожний окремо взятий профіль користувача є не лише сторінкою, а особистим цифровим портретом, який не завжди може збігатись з реальним образом людини, може спотворювати реальний стан речей або просто приховувати справжню особистість автора контенту. Натомість можна стверджувати, що те, що люди публікують, те, які редакції люди отримують у відповідь на свої дії, кого вони вважають своїми мережевими товаришами та неприємцями, які потрапляють у бан. Все це свідчить про ідентифікацію людини, її вподобання, ціннісні орієнтири.

Сучасне суспільство є суспільством з дуже швидкими темпами споживання інформації, номінація нинішнього суспільства у цьому аспекті над попередніми беззаперечна, враховуючи весь наявний спектр засобів для цього. Але ні газети, ні радіо, ні телебачення не змогли спричинити такого ефекту, як соціальні мережі, які стали ареною декларування нових публічних дискусій. Сьогодні вже стало нормою для політиків високого рівня записувати свої звернення та промови до виборців у мережах Twitter, їхні опоненти та просто опозиційно налаштовані громадські об'єднання, використовують Instagram або Telegram для проведення своїх кампаній. В свою чергу засоби масової інформації лише дублюють новини у власних месенджерах, бо тільки так можна підтримувати активність контакту з власною аудиторією та не відставати від порядку денного.

У періоди соціальних хвилювань, соціальні мережі стали одним з ключових інструментом поширення інформації. Можна згадати на прикладі багатьох революцій та акцій протесту громадян, як Революція Гідності в Україні, або протести громадян Гонконгу чи масові заворушення під час Арабської Весни. У штатах такою подією стали протести та акти вандалізму, спричинені затриманням, а у результаті і вбивством темношкірого громадянина поліцейським, які пройшли під егідою організації Black Lives Matter, назва якої

і лягла у кампанії консолідації людей в ком'юніті, як вони вважають боротьби з расизмом. Об'єднуючим у всіх цих подіях, став фактор цифрового проєкціювання подій, що стало основним фактором, чому цим рухам вдалось мобілізувати широкі маси населення та змусити приєднуватись та підтримувати ідеї їх рухів.

Окремо показовим і корисним слід відзначити та розглянути досвід України, враховуючи події після 2014 року, коли російська федерація розпочала збройну агресію проти України, спочатку гібридно а згодом й відкрито. Саме використовуючи соціальні мережі TikTok, Twitter, Facebook українське громадянське суспільство змогло доносити власним громадянам і особливо демократичним суспільствам світу, реальний стан наступу російських військ, перебігу бойових дій, руйнувань цивільної інфраструктури, воєнних злочинів армійців російської федерації, а також героїзму та відданості українського народу та сил оборони. Говорячи про різновиди форми подачі інформації, то вона може бути прагматичною, аналітичною, трагічною або ж іронічною, проте сам факт комунікації в цифровому просторі дає унікальну змогу боротися з російською пропагандою, яка раніше сильно заважала побудові солідарного міжнародного серед для України, що відкривало нові можливості з залучення стратегічних гуманітарних, військових, фінансових засобів підтримки України у війні з російським агресором.

Основною соціальних мереж слід вважати так звану економіку уваги, яка є ядром всіх процесів, де увага кожного індивіда є найважливішим ресурсом, на відміну від класичного розуміння, де таким ресурсом виступає створений продукт або надана послуга. Алгоритми TikTok, YouTube чи Instagram створені та функціонують таким чином, щоб не лише показувати контент, а спробувати зацікавити людину прийняти певний світогляд або ж в деяких випадках навіть нав'язати загальний настрій, картину тієї чи іншої події, а також спонукати до пришвидшення темпів споживання та поширення інформації. В контексті цього, слід визнати, що соціальні мережі є повноцінними політичними фігурами, які й

тільки починають поширювати свій вплив на існуючі процеси глобалізації, процеси демократизації в країнах з перехідними типами режимів, а також радикалізації суспільств, які схильні до цього, що добре видно на прикладі російської федерації або ж ірану, які не лише не абстрагують від процесів в соціальних мережах, але й намагаються очолити ці процеси. Про успіхи в цій справі можна сказати з огляду на соціальні опитування російської незалежної соціологічної служби "Левада-центр", яка у січні 2025 року провела опитування серед громадян російської федерації, яке свідчить про збільшення рівня підтримки війни проти України у порівнянні з початком вторгнення у лютому 2022 року.

Нормотворення це інша галузь якої торкнулись соціальні мережі та в певній мірі стали її джерелом. Можна стверджувати, що норми та правила визначались владою, світською або ж релігійною, проте сьогодні це визначається у Facebook або TikTok, що є коректним, нормальним або трендовим. Варто також згадати виникнення та поштовх до розвитку, який соціальні мережі надали культурі відміни, яка є інструментом, що робить можливим за лічені дні знищити політичну кар'єру політика або громадського діяча. І хоч цей феномен більш розвинений в країнах західної Європи, проте прояви такого явища можна побачити і в Україні. Прикладом може слугувати діяч проросійських політичних сил в Україні, а саме забороненої партії «Опозиційна платформа за життя» Віктор Медведчук, підтримка якого впала до край низьких показників, оскільки він лобював інтереси російської влади. Проте, саме в соціальних мережах зароджуються нові тренди, терміни, виклики. Це дає можливість на самовираз, але одночасно створює ризики, якими можуть стати не розрізнення меж, між світом реальним і цифровим, нав'язування різних моделей поведінки та мислення.

Іншим феноменом, виникненню якого ми завдячуємо соціальним мережам, є цифрова депресія. Вона характеризується відчуттям невідповідності власного життя тим ідеалам, які людина спостерігає в соціальних мережах. Це

особливо є актуально для людей молодших вікових груп, яка щоденно стикається з ідеал званими картинами життя, часто не усвідомлюючи, що це може бути спеціально змонтовані за сплановані медіа картини.

У висновку слід сказати, що соціальні мережі є не лише платформами, а й універсальним соціальним механізмом, який здатний структурувати інформацію, створювати нову соціальність, змінювати способи аналізування світу. Соціальні мережі інтегрувалися в кожен аспект людської діяльності, від побуту до глобальної міжнародної політики, що є важливим в контексті вивченого питання, оскільки в умовах інформаційних війн та криз, та соціальні мережі стають не лише середовищем для обміну інформацією, а й силовим інструментом.

РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЗАСІБ ВПЛИВУ ТА ПЛАТФОРМА ВЕДЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

2.1. Хронологія використання соціальних мереж під час війни

В умовах сучасних військових конфліктів соціальні мережі є не лише засобом комунікації, але й важливим інструментом інформаційної війни. З початку 21 століття технологічний прогрес та розвиток інтернету суттєво змінили підходи до висвітлення подій та управління інформаційними потоками

під час військових дій. Військові стратегії все частіше включають використання медіа платформ для комунікації з населенням, мобілізації ресурсів та міжнародної підтримки.

Перші соціальні мережі з'являються ще в кінці 1990-х років. Однією з перших успішних платформ стала SixDegrees.com, заснована у 1997 році, платформа дозволяла користувачам створювати профілі та додавати друзів. Поступово з'являлися нові сервіси, такі як Friendste, MySpace та Facebook, що сприяли формуванню глобальної мережі користувачів. З розвитком технологій, платформи соціальних мереж стали більш інтерактивними та доступними. До середини 2000-х років Facebook, Twitter, Instagram та YouTube стали основними інструментами комунікації для мільйонів людей по всьому світу. Це створило передумови для їхнього використання в умовах військових конфліктів, де швидкість та доступність інформації відіграють критичну роль

Одним з перших військових конфліктів, де соціальні мережі зіграли помітну роль, стала війна в Грузії, 2008 року. Саме тоді Twitter і Facebook використовувалися як платформи для розповсюдження новин у режимі реального часу. Журналісти та очевидці подій оперативно викладали фото, відео та повідомлення про перебіг бойових дій.

Період військових дій на Близькому Сході, зокрема в Сирії та Ємені, також показав величезний вплив соціальних мереж на поширення інформації. Twitter та Facebook стали основними платформами для розповсюдження новин і мобілізації підтримки серед міжнародної спільноти. Журналісти і місцеві активісти використовували ці платформи для висвітлення військових злочинів, гуманітарних катастроф та політичних рішень.

Арабська весна стала поворотним моментом для розуміння сили соціальних мереж у військових та політичних конфліктах. Платформи, такі як Facebook та Twitter, використовувалися для координації протестів, розповсюдження інформації про репресії та мобілізації міжнародної підтримки.

Російське вторгнення на схід України стало черговим підтвердженням стратегічної ролі соціальних медіа у висвітленні подій. Facebook, Twitter та Telegram стали основними джерелами оперативної інформації. Військові дії, гуманітарні кризи та політичні рішення активно обговорювалися. Після захоплення Криму та початку військових дій на сході України соціальні мережі, зокрема Facebook, Twitter та інші, почали активно використовуватись для висвітлення подій. Через них поширювались новини з передової, організовувалась допомога армії, а також викривались маніпуляції та фейки з боку агресора. Цей етап ознаменувався формуванням перших онлайн-спільнот, орієнтованих на підтримку українських військових. [9]

В наступні роки можна спостерігати активне зростання цифрової свідомості суспільства. Відомі спікери та журналісти перетворились на впливових інформаторів, а державні установи використовують соціальні мережі, як додатковий канал офіційної комунікації. 2017 рік знаменувався в Україні цілою низкою заблокованих російських платформ, які поширювали анти українську пропаганду, що сприяло популяризації альтернативних західних сервісів, таких як Instagram, YouTube та Facebook.

Перед повномасштабним вторгненням російських військ в Україну, особливої популярності в суспільстві, набув месенджер Telegram, де з'являються тематичні канали з аналітикою та оперативними зведеннями стосовно війни на сході України. Соціальні мережі все більше стають схожими не лише на засіб зв'язку, а на інструмент для прогнозування і реагування на потенційні загрози, якими і стали події лютого 2022 року. З початком вторгнення соціальні мережі стали незамінним засобом комунікації. Telegram, TikTok, Twitter використовувались громадянами для оперативного обміну інформацією, велика кількість ворожої техніки та військові злочини російської федерації, оприлюднювались завдяки спостереженню громадян, які викладали відповідні матеріали в мережу. До числа інших корисних функцій соціальних мереж, слід віднести можливість попередження населення про потенційну небезпеку.

Виникли спеціалізовані канали з тривогами, попередженнями, новинами з передової, та координацією розподілу та пунктів видачі гуманітарної допомоги для мирного населення.

Період перших років російсько-української відзначається систематизацією та підвищенням рівня професіоналізму присутності держав в цифровому просторі. З'являються інформаційні кампанії, спрямовані на міжнародну аудиторію, запускаються проекти з протидії дезінформації, державні та недержавні структури активніше співпрацюють у цифровому просторі.

У висновку слід зазначити, що впродовж війни соціальні мережі стали не просто каналом для поширення новин, вони перетворилися на повноцінну складову оборони та самоорганізації суспільства. Їхнє значення у формуванні національного опору та цифрового суверенітету є беззаперечним

2.2. Основні платформи для інформаційних кампаній: Facebook, Twitter, Instagram, Telegram

Інформаційні кампанії є невід'ємною частиною сучасного суспільства, охоплюючи як комерційні, соціальні сфери, так і для військових потреб. Вони дозволяють ефективно доносити інформацію до цільової аудиторії, формувати суспільну думку та стимулювати певні дії. Успіх інформаційної кампанії багато в чому залежить від правильно обраної платформи, яка забезпечує максимальне охоплення та взаємодію з аудиторією. У сучасних реаліях найпопулярнішими платформами для реалізації таких кампаній є Facebook, Twitter, Instagram та Telegram. Кожна з них має свої унікальні особливості, що визначають її ефективність у тій чи іншій сфері.

Facebook — одна з найбільших соціальних мереж у світі, що об'єднує мільярди користувачів. Ця платформа є універсальним інструментом для інформаційних кампаній завдяки широким можливостям для створення контенту: текстових постів, зображень, відео, подій та рекламних оголошень. Facebook надає можливість детального налаштування цільової аудиторії за

віком, місцем проживання, інтересами та іншими параметрами, що підвищує ефективність інформаційних кампаній. З початку повномасштабного вторгнення у 2022 році, українські лідери думок, урядовці, журналісти та активісти активно використовували Facebook. До основних переваг можна віднести наступні аспекти:

- мобілізація громадської думки. Пости з фронту, відео зруйнованих міст, історії цивільних які зазнали шкоди від війни, формували сильну емоційну відповідь в українському суспільстві;
- оперативне інформування. Усі офіційні сторінки Збройних Сил, генерального штабу та інших держструктур публікують регулярні звіти, що значною мірою підвищує довіру населення до державних інституцій;
- контрпропаганда. Facebook є інструментом боротьби з російською дезінформацією, зокрема через перевірку фактів та спростування фейків офіційними особами.

Значний внесок у цьому напрямі зробив, зокрема, Центр стратегічних комунікацій при Міністерстві культури та інформаційної політики, який використовує Facebook для пояснення гібридних загроз.

Twitter вирізняється своєю швидкістю розповсюдження інформації та високим рівнем інтерактивності. Ця платформа використовується для швидкого обміну думками, новинами та оголошеннями в реальному часі. Характерною особливістю Twitter є обмеження в 280 символів для одного повідомлення, що стимулює створення коротких та змістовних текстів. Платформа популярна серед політичних діячів, журналістів та великих брендів завдяки можливості швидко реагувати на події та підтримувати постійний контакт з аудиторією.

Twitter став повноцінною платформою миттєвої дипломатії та глобального впливу. Публікації Президента Володимира Зеленського, колишнього міністра закордонних справ, Дмитра Кулеби та інших представників влади миттєво поширюються на весь світ, формуючи міжнародну підтримку. До переваг платформи слід віднести:

- швидку реакція на події, наприклад, у перші години після вторгнення саме через Twitter українські офіційні особи зверталися до західних урядів із закликами про надання Україні міжнародної допомоги;
- англомовну аудиторію. Платформа орієнтована на глобальну спільноту, що робить її ідеальною для формування позитивного іміджу України та просування інтересів держави за кордоном; [10]
- хештег кампанії, наприклад як #StandWithUkraine, #StopRussia, #ArmUkraine стали важливими для консолідації міжнародної спільноти на бік України.

Водночас Росія активно використовує Twitter для просування своїх наративів, але після зміни правил модерації у 2023 році її можливості були обмежені. Говорячи про успішні інформаційні кампанії сторін у російсько-українській війні, можна навести декілька прикладів:

Кампанія Be Brave Like Ukraine, яку у квітні 2022 року Україна запустила в соціальній мережі. Створена агентством Banda Agency у співпраці з Офісом Президента, Кабінетом Міністрів та Міністерством цифрової трансформації. Метою кампанії було підкреслити, що сміливість українців, яку вони проявляють у боротьбі за незалежність своєї держави, є національною рисою та має стати своєрідним брендом країни. У рамках кампанії використовувалися хештеги #BRAVEUKRAINE та #BebravelikeUkraine, які поширювалися через Twitter та доповнювались фотографіями та відеоматеріалами, що демонструють мужність українського народу.

Іншою ефективною інформаційною кампанією слід вважати використання так званих мемів. Офіційний акаунт України в Twitter, активно використовує меми та саркастичні повідомлення для привернення уваги до подій в Україні. Наприклад, у лютому 2022 року було опубліковано відео, де українські фермери тягнуть російську покинуту техніку тракторами, супроводжувався допис повідомленням в якому йшлося: «не зв'язуйтеся з українськими

фермерами». Такі пости швидко стають популярними та ширяться мережею, а також позитивно впливають на позитивність ставлення суспільств інших країн.

Натомість і російські інформаційні кампанії в Twitter стають успішними. Прикладом є операція Doppelganger. кампанія «Doppelganger» Кампанія з дезінформації передбачала створення фальшивих веб сайтів, які б імітували відомі західні медіа, Наприклад The Washington Post. Ці фейкові медіа використовували для поширення антиукраїнської пропаганди. Неправдиві новини активно просувалися через Twitter, що мало на меті підірвати підтримку України серед її партнерів.

Таким чином, Twitter став ареною для інформаційної війни між Україною та Росією. Україна ефективно використовує платформу для мобілізації міжнародної підтримки та підняття бойового духу, тоді як Росія застосовує її для поширення дезінформації та підризу довіри до української влади.

Instagram спеціалізується на візуальному контенті: фотографіях, відео та історіях. Ця платформа ідеально підходить для брендів, які бажають демонструвати свої товари та послуги візуально привабливо. Завдяки функціям Stories та Reels Instagram дозволяє створювати динамічний контент, що легко залучає користувачів.

Прикладами успішних кампаній України в Instagram є:

1. UA Animals «голос для тих, хто не говорить» акаунт, який розпочався як невелика сторінка про порятунок тварин, але швидко став символом гуманності в часи війни. Команда волонтерів регулярно публікує історії порятунку тварин з прифронтових зон, що глибоко зворушують міжнародну аудиторію. Фото поранених собак і котів, яким вдалося вижити, викликають емоційний відгук та спонукають користувачів до пожертв, для допомоги. Кампанії uanimals, демонструють, як через емоційний контент можна досягти реальної підтримки.
2. Фонд «Повернись живим» активно використовує Instagram для інформування громадськості про потреби Збройних Сил. Вони роблять

акцент на цифрах, звітах та прозорості зборів, що викликає у людей довіру. Їх візуальні кампанії є лаконічними, з простою інфографікою та відеоматеріалами, які показують та звітують куди саме йдуть пожертви громадян. Це є прикладом того, як грамотне використання Instagram може підвищити ефективність збору коштів на оборону країни.

Також інші українські лідери думок, почали активно використовувати свої акаунти для розвінчування фейків, підтримки армії та зборів на гуманітарні потреби. Їхня автентичність, емоційні звернення та щоденна присутність у мережі дозволяють зберігати зв'язок з користувачами, формуючи довіру та солідарність.

Хештег #RussiaIsATerroristState став вірусним завдяки креативним кампаніям українських активістів та користувачів Instagram. Пости з цим тегом містять фото зруйнованих будинків, історії жертв атак, звернення до міжнародної спільноти. Завдяки масовості ця кампанія дійшла до глобальних ЗМІ та політиків, посиливши тиск на країни, що залишалися нейтральними. Також слід згадати сторінки, які пояснюють події простими словами, візуалізують хронологію подій, розповідають про історичні контексти, які стають важливими для міжнародної аудиторії. Вони роблять Instagram не просто місцем новин, а освітньою платформою.

Месенджер Telegram поєднує функції соціальної мережі та платформи для розповсюдження інформації. Основною перевагою Telegram є його висока швидкість передачі повідомлень та безпека даних.

До можливостей Telegram можна віднести:

- створення каналів та чатів, які зручні для масового розповсюдження інформації; [11]
- створення ботів, які значно автоматизують процеси комунікації, підтримка клієнтів;
- розміщення опитування та голосування для ефективного зворотнього зв'язку.

Існує кілька вражаючих кейсів, які вже стали хрестоматійними прикладами сучасної інформаційної війни: OSINT спільноти, як наприклад DeepState, яка варта окремої уваги, оскільки це група людей, яка займається відкритим аналізом розвідувальної інформації, яка в свою чергу стає потужною силою. DeepState щодня публікує мапи бойових дій, фото і відео з передової, працюючи з геолокацією, що допомагає не лише цивільним орієнтуватися в ситуації, а й самим військовим аналізувати зміни на фронті.

Українські спецслужби та волонтери теж використовують Telegram для розповсюдження панічних настроїв у ворога. Прикладами можуть служити повідомлення про втрати ворога, підставні листування, які підривають довіру між військовими російської армії та її командирами. Це також допомагає руйнувати міфи про непереможність російських окупаційних сил.

Слід згадати канали або регіональні волонтерські групи, які мобілізують підтримку, організовують збори коштів, координують логістику. Завдяки Telegram можна за кілька годин зібрати мільйони гривень на дрони або авто для потреб збройних сил, а також Telegram канали Служби Безпеки України, які викривають російські наративи та фейки, що підвищує медіа грамотність серед громадян .

Проте й Російська Федерація активно використовує Telegram для поширення власної пропаганди. Російські спецслужби активно застосовують платформу для створення ілюзії масової підтримки своїх дій. Telegram канали так званих «воєнкорів» публікують відео з фронту, інтерв'ю з військовими, часто така інформація має маніпулятивний характер, створює ілюзію перемоги для російського населення або навпаки применшує поразки. Головною метою є вплив на міжнародну думку та підтримка стабільності авторитарного режиму. Російські спецслужби створюють фейкові українські канали, які маскуються під опозиційні або незалежні. Їх завдання полягає у розколі суспільства, сіянні паніки, зневіри, дискредитація уряду або волонтерів. Часто ці канали

поширюють неправдиву інформацію про зраду в вищому командуванні сил оборони або «марних втратах».

Запускаються масові розсилки фейкових повідомлень про поразки та оточення українських підрозділів, ніби то зізнання анонімних осіб з числам особливого складу Збройних Сил, та реальний стан справ. Іноді ці повідомлення підхоплюються навіть офіційними українськими та європейськими засобами масової інформації, що підсилює ефект. Деякі канали публікують відео з глибокими підробками, так званої технології діпфейк, що є частиною координації інформаційно психологічних операцій спрямованих на розгубленість і недовіру.

Загалом, Платформи Facebook, Twitter, Instagram та Telegram мають унікальні можливості для реалізації інформаційних кампаній та досягнення стратегічних цілей в інформаційних війнах. Вибір конкретної платформи залежить від мети операції, аудиторії на яку потрібно вплинути та типу інформації, що планується застосовувати. Успішне використання цього інструментарію дозволяє досягти максимальної ефективності та результативності інформаційного впливу.

2.3. Вплив дезінформації та фейкових новин на громадську думку

Слід почати з тлумачення самого поняття дезінформація-це свідоме поширення неправдивої або маніпулятивної інформації з метою впливу на думки, настрої або дії людей. Фейкові новини є частиною дезінформації і включають неправдиві або спотворені факти, що подаються під виглядом новинних матеріалів. Такі повідомлення можуть створюватися з метою політичного, економічного чи соціального впливу на суспільство.

Фейкові новини стали глобальною проблемою, оскільки розвиток цифрових технологій значно спростив доступ до інформації та поширення новин. Це створює умови для швидкої циркуляції неправдивих матеріалів, що можуть

формувати у суспільстві викривлену картину реальності. Важливо розуміти, що дезінформація здатна не лише формувати хибні уявлення, але й впливати на прийняття рішень як на рівні особистості, так і на рівні цілих соціальних груп.

Сучасні технології, зокрема соціальні мережі, блоги та месенджери, дозволяють поширювати інформацію з недосяжною раніше швидкістю. Головні механізми розповсюдження включають:

1. вірусне поширення контенту, який швидко поширюється та коментується користувачами, отримуючи дедалі більшу аудиторію; [12]
2. боти та автоматизовані акаунти, які задіюють автоматизовані програм для масового поширення новин;
3. цілеспрямовані інформаційні кампанії, організовані дії для формування певної суспільної думки;
4. фабрики тролів або групи осіб, що створюють і поширюють неправдиву інформацію на замовлення з метою впливу на суспільні настрої.

Додатково, поширення дезінформації часто підкріплюється візуальними маніпуляціями: використанням підроблених фото, відредагованих відео та маніпулятивних інфографіків.

Фейкові новини здатні істотно впливати на сприйняття подій і настрої в суспільстві, бо люди часто довіряють інформації, яка відповідає їхнім переконанням, навіть якщо вона не підтверджена фактами. Це явище відоме, як підтверджувальне упередження. Такі новини можуть:

- підривати довіру до офіційних джерел інформації;
- сприяти розколу в суспільстві через нав'язування поляризованих поглядів;
- викликати паніку або, навпаки, фальшиву впевненість у критичних ситуаціях;
- змінювати хід політичних виборів через маніпуляції громадською думкою;
- формувати викривлені уявлення про соціальні явища та події.

Слід зауважити, що систематичне поширення фейків здатне змінювати електоральні настрої та політичну активність громадян. У деяких випадках

навіть виявлялися спроби дестабілізувати ситуацію в регіонах шляхом розповсюдження неправдивої інформації про соціальні або військові конфлікти. У світовій практиці існує безліч прикладів, коли фейкові новини суттєво впливали на суспільну думку. Одним із яскравих прикладів є вплив дезінформації під час виборчих кампаній або в періоди соціальної напруги. Відомими є випадки, коли маніпулятивні матеріали впливали на результати голосування у США, Великобританії, Франції та інших демократичних країнах. Іншим прикладом є ситуація навколо пандемії Covid-19, коли фейкові новини про методи лікування та масштаби хвороби спричиняли паніку та дезорієнтацію серед населення. Це призводило до недовіри до офіційних рекомендацій, що лише посилювало кризу. Також варто згадати про інформаційні кампанії під час військових конфліктів, коли дезінформація стає інструментом пропаганди та психологічного тиску на населення.

Для боротьби з фейковими новинами необхідні комплексні заходи, серед яких:

- підвищення рівня медіа грамотності серед населення за рахунок створення та впровадження курсів та медіа платформ в закладах освіти і не тільки;
 - впровадження законодавчих ініціатив для регулювання поширення неправдивої інформації. Держава має інструменти для обмеження систематичних дезінформаторів, особливо під час війни. Але важливо зберегти баланс і не порушити свободу слова. Прикладом може слугувати Закон «Про дезінформацію» в Україні 2020 року, який передбачає покарання за систематичне поширення фейків, особливо якщо це шкодить національній безпеці. У окремих європейських країнах, Франція чи Німеччина уже діють подібні закони;
 - покращення факт чекінгу та контроль достовірності інформації в медіа;
- [13]
- створення незалежних платформ для перевірки інформації;

- міжнародна співпраця для обмеження впливу транснаціональних дезінформаційних кампаній;
- розробка алгоритмів виявлення фейкових новин у соціальних мережах.

У висновку слід сказати, що формування критичного мислення у громадян є запорукою зниження впливу дезінформації на суспільство. Крім того, сучасні освітні програми мають включати навчання з інформаційної безпеки та критичного аналізу медіаконтенту. Важливо також підвищувати обізнаність суспільства щодо сучасних методів інформаційних маніпуляцій.

РОЗДІЛ 3. ІНФОРМАЦІЙНИЙ СПРОТИВ ТА РОЛЬ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ

3.1 Поняття та особливості інформаційного спротиву в умовах гібридної війни та міжнародна підтримка через соціальні платформи

Нинішні геополітичні конфлікти характеризуються суттєвою трансформацією методів та інструментів протистояння, де все більшого значення набувають невійськові компоненти впливу. Концепція гібридної війни, яка передбачає комплексне застосування різноманітних інструментів деструктивного впливу – від економічного тиску до кібератак та інформаційно-психологічних операцій – стала домінуючою парадигмою сучасних конфліктів. У цьому контексті інформаційний компонент гібридного протистояння набуває особливої ваги, оскільки саме через інформаційний вплив здійснюється

формування світоглядних установок, мотиваційних чинників та поведінкових патернів як цільових аудиторій, так і міжнародної спільноти загалом. [14]

Досліджуючи теоретичну складову цього питання, слід сказати про концептуалізацію поняття інформаційний спротив. Інформаційний спротив як поняття, потребує чіткої концептуалізації з урахуванням міждисциплінарного характеру цього феномену. Отже інформаційний спротив є комплексом узгоджених та цілеспрямованих заходів інформаційного та комунікативного характеру, який спрямований на протидію руйнівним інформаційним впливам, захист національного інформаційного простору, формування стійкості суспільства до маніпулятивних впливів та просування стратегічних наративів на національному та міжнародному рівнях.

У структурі інформаційного спротиву доцільно виокремити такі компоненти:

- когнітивний компонент, який передбачає формування критичного мислення та медіаграмотності населення;
- встановлення ефективних каналів комунікації з різними цільовими аудиторіями для забезпечення своєчасного інформування;
- формування та просуванні системи наративів, які відображають стратегічні цілі та ціннісні установки суб'єкта інформаційного спротиву;
- інституційний складова, яка передбачає використання інституційної інфраструктури для реалізації заходів інформаційного спротиву;
- технологічний компонент.

Говорячи про підходи до дослідження інформаційного спротиву, можна розглядати який підходи різних наукових дисциплін. Наприклад системний підхід дозволяє розглядати інформаційний спротив як складну систему взаємопов'язаних елементів, які функціонують як єдине ціле для досягнення спільної мети. В свою чергу структурно функціональний аналіз спрямований на вивчення структурних компонентів інформаційного спротиву та їх функціональних взаємозв'язків. Щодо комунікативного підходу, то він

орієнтований на дослідження процесів комунікації в контексті інформаційного протистояння, комунікативних стратегій та тактик. Слід виділити мережевий аналіз, який дозволяє досліджувати структуру та динаміку інформаційних мереж, через які здійснюється поширення контенту.

Трансформація інформаційного протистояння в контексті гібридної війн характеризується асиметричністю, відсутністю лінійності та розмиванням меж між традиційними та нетрадиційними методами протистояння. У цьому контексті інформаційне протистояння може інтегрувати інформаційні операції з іншими компонентами гібридного впливу. Інформаційні операції не є ізольованими, а тісно пов'язані з кібератаками, економічним тиском, дипломатичними маневрами та військовими діями. Це створює синергетичний ефект та посилює загальну ефективність гібридного впливу. Глобалізація інформаційного простору та розвиток соціальних медіа призводить до стирання чітких меж між національними інформаційними просторами, що ускладнює захист від зовнішніх інформаційних впливів. Для маскуванню джерела інформаційного впливу та уникнення відповідальності агресори часто використовують різноманітних посередників. Ними є або звичайні завербовані громадяни або створених медіа проекти для спеціальних задач, так звані фабрики тролів. Поряд з традиційними державними акторами все більшу роль відіграють недержавні суб'єкти.

Можна виокремити такі стратегічні напрямки інформаційного спротиву:

- захист інформаційного простору;
- формування стійкості суспільства до деструктивних інформаційних впливів;
- контрнаративи та стратегічні комунікації;
- мобілізація міжнародної підтримки.

Розвиток інституційної інфраструктури інформаційного спротиву також передбачає створення та розвиток спеціалізованих інституцій,

відповідальних за реалізацію заходів інформаційного спротиву, координацію їх діяльності та забезпечення необхідними ресурсами. [15]

Соціальні платформи стали важливим інструментом мобілізації міжнародної підтримки в умовах гібридної війни. Вони допомагають подолати інформаційну блокаду та забезпечити пряму комунікацію з міжнародною аудиторією. Платформи дозволяють обходити традиційні медіа фільтри та доносити інформацію безпосередньо до цільових аудиторій, формуючи альтернативний порядок денний. Соціальні платформи також сприяють об'єднанню людей з різних країн навколо спільних цінностей та ідей, створюючи транснаціональні мережі солідарності. А залучення широкого кола користувачів соціальних платформ до збору, аналізу та поширення інформації дозволяє суттєво розширити можливості протидії дезінформації та неправдивим меседжам.

Розглядаючи тему різноманітності механізмів для міжнародної підтримки через соціальні платформи, слід згадати про інформаційну підтримку, яка полягає у поширенні достовірної інформації про події, спростування дезінформації, а також розгляд контексту подій, для кращого розуміння міжнародною аудиторією. Організація інформаційних кампаній, спрямованих на привернення уваги міжнародної спільноти до проблем та потреб держави, яка стала об'єктом гібридної агресії також є надважливим. В купі з використанням збору коштів та ресурсів для підтримки різноманітних ініціатив, а також об'єднанням експертів з різних країн для аналізу ситуації, розробки рекомендацій та надання консультативної допомоги, це стає ефективним методом для залучення міжнародної підтримки. Звісно не слід забувати про тиск на міжнародні інституції та уряди та спонукання міжнародних організацій та урядів до активних дій для підтримки держави, яка потерпає від гібридної агресії.

Ефективна модель міжнародної підтримки через соціальні платформи, має включати стратегічне планування та координацію, бо міжнародна підтримка потребує чіткого стратегічного планування, визначення цілей, цільових

аудиторій та ключових повідомлень, а також координації дій різних осіб. Оскільки, різні цільові аудиторії потребують різних форматів контенту та каналів комунікації. Важливо забезпечити присутність на різних соціальних платформах з урахуванням їх специфіки та аудиторії. Підтримка з боку авторитетних осіб суттєво підвищує ефективність інформаційних кампаній.

Інформаційний спротив в умовах гібридної війни стикається з низкою викликів, які потребують адекватних відповідей:

1. технологічні виклики;
2. правові та етичні виклики;
3. інституційні виклики;
4. культурно-психологічні виклики;
5. міжнародно-політичні виклики.

З урахуванням сучасних викликів можна зрозуміти, що напрямки розвитку інформаційного спротиву є розвиток технологічних інструментів протидії дезінформації. Оскільки створення та впровадження систем раннього виявлення та протидії дезінформаційним кампаніям, розробка алгоритмів для виявлення фейкового контенту є важливими на рівні з розробкою та впровадження міжнародних норм та стандартів у сфері інформаційної безпеки, формування механізмів відповідальності за дезінформацію та інформаційні атаки.

Підсумовуючи, слід сказати, що неформаційний спротив в умовах гібридної війни є комплексним феноменом, який поєднує когнітивні, комунікативні, інституційні та технологічні компоненти, а міжнародна підтримка через соціальні платформи може реалізовуватися через різноманітні механізми. Комплексний підхід до цього питання дозволить ефективно протистояти гібридним інформаційним загрозам та забезпечити захист національних інтересів в умовах глобалізованого інформаційного простору.

3.2. Україна як приклад держави, що активно використовує цифрову дипломатію

Дипломатія зазнає трансформаційних змін під впливом стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Класичні дипломатичні механізми доповнюються новими інструментами цифрової взаємодії, що формує феномен цифрової дипломатії як невід'ємної складової зовнішньополітичної діяльності держав в останні десятиліття. На тлі цих глобальних процесів особливий інтерес становить досвід України, яка в умовах безпрецедентних геополітичних викликів активно розвиває та впроваджує інноваційні підходи до цифрової дипломатії.

Розвиток цифрової дипломатії України можна умовно поділити на декілька етапів:

Перший етап. 2009-2013 роки [16]

Характеризується початковими спробами впровадження цифрових інструментів у дипломатичну практику. У цей період Міністерство закордонних справ України та дипломатичні представництва починають створювати офіційні веб-сайти та облікові записи в соціальних мережах, однак їх використання має переважно інформативний характер без системної стратегії цифрової присутності.

Другий етап. 2014-2017 роки

Анексія Криму та початок збройного конфлікту на території Донецької та Луганської областей стають каталізатором активізації цифрової дипломатії. В умовах інформаційної війни виникає нагальна потреба у формуванні ефективних механізмів протидії дезінформації та донесення української позиції до міжнародної спільноти. У цей період формуються інституційні основи цифрової дипломатії, створюються спеціалізовані підрозділи в структурі Міністерства закордонних справ, розробляються перші стратегічні документи.

Третій етап. 2018-2021 роки

Характеризується професіоналізацією та систематизацією цифрової дипломатії України. Розробляється стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України, де цифрова дипломатія визначена як один із

пріоритетних напрямків. Удосконалюється координація між різними органами державної влади, залучаються професійні кадри з досвідом роботи в цифровому середовищі.

Четвертий етап. Починаючи з 2022 року

Повномасштабне російське вторгнення в Україну докорінно змінює природу та масштаби цифрової дипломатії України. Цифрова дипломатія стає одним із ключових інструментів стратегічної комунікації в умовах екзистенційної загрози для держави. Відбувається безпрецедентна активізація цифрової присутності України в глобальному інформаційному просторі, формуються інноваційні підходи та практики, які заслуговують на окремий аналіз.

Інституційна архітектура цифрової дипломатії України включає декілька ключових компонентів. Перший з них — це Міністерство закордонних справ України, який є центральним органом, що координує реалізацію цифрової дипломатії. У структурі Міністерства закордонних справ функціонують спеціалізовані підрозділи:

- управління публічної дипломатії;
- управління комунікацій та інформаційної політики;
- відділ цифрової комунікації.

Дипломатичні представництва України за кордоном є ключовими суб'єктами реалізації цифрової дипломатії на місцевому рівні, які адаптують загальні стратегічні підходи до специфіки країни перебування та місцевої аудиторії. В свою чергу Міжвідомча координаційна рада з питань стратегічних комунікацій, забезпечує узгодження дій різних органів державної влади у сфері стратегічних комунікацій, включаючи цифрову дипломатію. Український інститут є державною установою у сфері управління Міністерства закордонних справ, яка сприяє формуванню позитивного іміджу України за кордоном засобами культурної дипломатії, у тому числі через цифрові канали. Останнім слід згадати Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки,

інституцію, створену при Міністерстві культури та інформаційної політики України, яка зобов'язана протидіяти дезінформації та координувати комунікаційні кампанії.

Варто зазначити, що після повномасштабного вторгнення Росії в Україну важливу роль у реалізації цифрової дипломатії почали відігравати й неформальні інституції: віртуальні спільноти української діаспори, волонтерські цифрові мережі та ініціативи громадянського суспільства, які активно взаємодіють з офіційними структурами.

Говорячи про стратегічні напрямки цифрової дипломатії України, слід зазначити про аналіз практики використання цифрової дипломатії. Кризова цифрова дипломатія в умовах російської агресії Україна розвинула унікальні практики, спрямовані на мобілізацію міжнародної підтримки, ключовими елементами якої є:

- оперативне інформування міжнародної спільноти про перебіг бойових дій та воєнні злочини; [17]
- цифрова документація воєнних злочинів з використанням інноваційних технологій;
- координація гуманітарної допомоги через цифрові платформи;
- комунікаційні кампанії, спрямовані на підтримку санкційної політики щодо агресора.

Унікальність українського досвіду полягає в тому, що кризова цифрова дипломатія здійснюється в умовах екзистенційної загрози для держави, що спонукає до пошуку нестандартних рішень та інноваційних підходів. Варто також виділити цифрову економічну дипломатію, яка спрямована на просування економічних інтересів України через цифрові канали та включає в себе:

- промоцію українського ІТ-сектору як стійкої галузі навіть в умовах війни;
- цифрову презентацію інвестиційних можливостей;
- розвиток цифрових платформ для залучення бізнес-діаспори;
- інтеграцію України до глобальних цифрових ринків.

Прикладом успішної ініціативи в цьому напрямку є проєкт Advantage Ukraine, який через цифрові канали представляє інвестиційні можливості України навіть в умовах воєнного стану.

Не слід забувати про важливість культури, отже цифрова культурна дипломатія реалізується через:

- віртуальні виставки та мистецькі проєкти;
- цифрові бібліотеки української культури;
- онлайн-курси української мови для іноземців;
- віртуальні тури українськими музеями та історичними пам'ятками;
- просування українського контенту на глобальних цифрових платформах.

[18]

Значну роль у цьому напрямку відіграє Український інститут, який адаптував свої програми до цифрового формату після початку повномасштабної війни. Український досвід демонструє ефективне використання соціальних мереж для формування міжнародного порядку денного. Офіційні акаунти Президента України, та дипломатичних представництв характеризуються:

- високою оперативністю;
- емоційною виразністю при збереженні дипломатичного стилю;
- використанням візуального контенту;
- адаптацією повідомлень до специфіки різних платформ;
- координацією ключових повідомлень;

Особливістю українського підходу є поєднання формальних дипломатичних комунікацій з елементами неформального спілкування, що робить дипломатичні повідомлення більш доступними для широкої аудиторії. Інноваційним напрямком стала цифрова так звана зелена дипломатія, яка фокусується на документуванні екологічних злочинів росії під час війн та залученні міжнародної підтримки для відновлення зруйнованої інфраструктури на принципах сталого розвитку, а також інтеграції України до європейського

зеленого курсу через цифрові платформи. Іншою задачею є розвиток міжнародних партнерств у сфері зеленої енергетики. Цікавою темою є цифрова дипломатія з використанням метавсесвіту, оскільки Україна почала експериментувати з використанням технологій віртуальної та доповненої реальності для дипломатичних цілей, що вилилось у: віртуальні виставки, присвячені російській агресії; 3D реконструкції зруйнованих історичних пам'яток; віртуальні дипломатичні прийоми; презентації проєктів відбудови у віртуальному форматі, тощо.

В умовах найбільшої за обсягом вимушеної міграції українців з часів Другої світової війни Україна розвиває цифрові механізми взаємодії з діаспорою. Наприклад створення цифрових платформ для координації гуманітарної допомоги, координація віртуальних спільнот українців за кордоном та заохочення до участі в онлайн курсах з української мови та культури для дітей. Цифрові механізми залучення діаспори до відбудови України теж є предметом цікавості для держави.

Говорячи про користь та значущість цифрової дипломатії України, можна визначити кількісні та якісні показники. До кількісних показників можна віднести зростання аудиторії офіційних цифрових каналів України з початку повномасштабного вторгнення. Суцільна аудиторія офіційних акаунтів України в соціальних мережах крater зросла. В свою чергу, рівень залученості міжнародної аудиторії до публікацій офіційних українських акаунтів є значно вищим та перевищує подібні показники для дипломатичних представництв інших держав, про що свідчить також зростання частоти згадувань України в міжнародному медіапросторі та обсяг гуманітарної та військової допомоги, залученої через цифрові канали

Говорячи саме про якісні показники слід зазначити, що формування стійкої міжнародної коаліції підтримки України, а також досить високий рівень міжнародної довіри до українських джерел інформації-є прямим доказом якісного використання Україною цифрової дипломатії. Значних змін зазнали

наративи про Україну в міжнародному дискурсі, а визнання українського досвіду, як моделі для інших держав у сфері цифрової дипломатії, також не лишає сумніву, що Україна має плідні результати та перспективи розвитку цифрової дипломатії.

Незважаючи на значні досягнення, цифрова дипломатія України стикається з низкою викликів, які можуть мати різні організаційно-інституційні виклики, як от необхідність удосконалення координації між різними суб'єктами цифрової дипломатії та потреба в подальшій інституціоналізації практик, які виникли як ситуативна відповідь на кризу. Обмеженість кадрових та фінансових ресурсів також ускладнюють цей процес. Проте не слід забувати і про проблеми в сфері технологій, бо активні кібератаки на цифрову інфраструктуру України та гостра необхідність адаптувати українську систему до нових технологічних платформ, а з цим в свою чергу також пов'язані ризики з розвитком технологій діпфейків та штучного інтелекту.

Стратегічні виклики, які постають перед Україною полягають у запобігання так званій втоми від України, яку просуває російська федерація в міжнародному інформаційному просторі. Іншим викликом є подолання регіональних відмінностей у Європі, щодо сприйняття українців. Адаптація стратегії до різних фаз конфлікту теж важлива, оскільки перебіг подій розвивається стрімко, що потребує якісного прогнозування та що не менш важливо, підготовка до потенційного післявоєнного періоду, який все ж має настати.

У висновку слід сказати, що аналіз практики використання цифрової дипломатії Україною дозволяє зробити висновки, що в умовах безпрецедентних геополітичних викликів, Україні все ж вдається формувати унікальну модель цифрової дипломатії, яка характеризується високою адаптивністю, інноваційністю та ефективністю, проте має і свої недоліки з якими необхідно працювати, оскільки особливістю саме українського підходу є інтеграція офіційних та громадських ініціатив, що створює синергетичний ефект та

дозволяє максимально використовувати обмежені в умовах війни ресурси. Досвід України демонструє трансформацію ролі цифрової дипломатії від допоміжного інструменту до одного з ключових елементів зовнішньополітичної стратегії держави в умовах екзистенційних загроз та може бути використаний як модель для інших держав, що стикаються з гібридними загрозами та потребують мобілізації міжнародної підтримки.

3.3. Виклики, обмеження та перспективи розвитку цифрової дипломатії в контексті вирішення воєнного конфлікту

Оскільки цифрова дипломатія є відносно новим, але надзвичайно важливим явищем, в умовах глобалізації інформаційного простору та зростання впливу соціальних мереж, цифрова дипломатія набуває все більшого значення і трансформується з допоміжного інструменту зовнішньої політики у самостійний механізм міжнародної взаємодії. Особливої актуальності цифрова дипломатія набуває в контексті вирішення міжнародних конфліктів та війн, зокрема такого масштабного конфлікту, як російсько-українська війна. Цей конфлікт демонструє як потенціал, так і обмеження цифрової дипломатії у сфері запобігання та врегулювання воєнних протистоянь. [19]

Цифрова дипломатія стикається з низкою інформаційно-технологічних викликів, які можуть обмежувати її ефективність. В першу чергу це цифрова нерівність, яка відображає різний рівень доступу до цифрових технологій у різних країнах та регіонах світу обмежує потенційну аудиторію цифрової дипломатії та створює дисбаланс у можливостях держав щодо її реалізації. Також важливим аспектом є тенденція до технологічної фрагментації інтернету та створення національних сегментів інтернет в певних, переважно авторитарних державах, що ускладнює проникнення дипломатичних меседжів до цільових аудиторій. Цьому також сприяють бар'єри алгоритмів, які формують інформаційні бульбашки та персоналізують контент, можуть обмежувати доступ користувачів до альтернативних точок зору та дипломатичних наративів. Не слід також забувати про безпекове питання, можливі хакерські атаки, фішинг та інші

форми кіберзагроз створюють ризики для цифрових дипломатичних комунікацій.

Говорячи про політико правові обмеження для цифрової дипломатії, її функціонування в умовах складного політико-правового ландшафту, може накладати на неї певні обмеження:

- правова невизначеність, оскільки відсутність чіткої міжнародно-правової регламентації цифрової дипломатії створює правову невизначеність щодо статусу офіційних заяв у соціальних мережах, юрисдикції над цифровими комунікаціями тощо. Цензура та обмеження доступу, які авторитарні режими часто використовують для обмеження вільного доступу до глобальних соціальних платформ або ж блокування контенту, що ускладнює доступ цифрової дипломатії до громадських суспільств в таких державах.
- політизація цифрових платформ та їх залучення до геополітичних протистоянь може обмежувати їх нейтральність як каналів дипломатичної комунікації, що в свою чергу провокує проблеми легітимності, бо постає питання питання щодо того, наскільки комунікація в соціальних мережах відображає офіційну позицію держави, а також створює проблеми для сприйняття та інтерпретації дипломатичних меседжів.

Цифрова дипломатія також стикається з соціокультурними викликами, які впливають на її ефективність. Різноманітність мов та культурних контекстів ускладнює створення універсальних дипломатичних меседжів, які були б однаково ефективними для різних аудиторій, що підсилюється так званими інформаційними бульбашками та тенденцією до поляризації, формування закритих інформаційних спільнот зі спільними поглядами. Все це ускладнює проникнення альтернативних наративів та обмежує потенціал цифрової дипломатії щодо зміни установок аудиторії. Наразі також актуальна проблема довіри до інституцій, що є загальною кризою в контексті державних та

міжнародних інституцій. Вона характерна для сучасного світу та може знижувати ефективність офіційної цифрової дипломатії.

Російсько-українська війна стала безпрецедентним випадком використання цифрової дипломатії в умовах масштабного міжнародного збройного конфлікту. Аналіз цього кейсу дозволяє виявити як нові можливості, так і суттєві обмеження цифрової дипломатії в контексті вирішення воєнних конфліктів.

Водночас, російсько-українська війна теж виявила суттєві обмеження цифрової дипломатії:

- обмежена ефективність у зміні позиції супротивника. Незважаючи на успіхи у формуванні міжнародної підтримки, цифрова дипломатія виявилася малоефективною у впливі на позицію росії та її наслідки щодо війни;
- інформаційні бар'єри та цензура в сукупності з обмеженнями доступу до незалежних джерел інформації в російській федерації, суттєво обмежили вплив української цифрової дипломатії на російську аудиторію;
- розрив між цифровою підтримкою та реальними діями, адже віртуальна підтримка не завжди трансформується у реальні кроки на рівні міжнародної політики, що створює розрив між очікуваннями та результатами цифрової дипломатії;
- вразливість до інформаційних операцій та відкритість цифрових платформ створює можливості для дезінформації та маніпуляцій, що ускладнює ведення ефективної цифрової дипломатії.

Російсько-українська війна також стимулювала суттєві трансформації у практиках цифрової дипломатії. Персоналізація дипломатії, бо особисті акаунти лідерів та дипломатів набули безпрецедентного значення у формуванні міжнародної підтримки та комунікації позиції держави в купі з використанням візуальних матеріалів, відео з місць бойових дій, особистих історій постраждалих стало важливим елементом дипломатичної комунікації, що додає їй емоційного виміру.

Щодо перспектив розвитку цифрової дипломатії в контексті вирішення збройних конфліктів, слід повернутись до технологічного аспекту, оскільки розвиток технологій відкриває нові перспективи для цифрової дипломатії у контексті вирішення збройних конфліктів. Ними можуть бути значне розширення інструментарію цифрової дипломатії, віртуальної та доповненої реальності, аналітики великих даних може суттєво розширити можливості цифрової дипломатії, а використання алгоритмів машинного навчання дозволить адаптувати дипломатичні меседжі до особливостей різних цільових аудиторій та підвищити їх ефективність. Не слід також упускати удосконалення систем моніторингу соціальних мереж та аналізу реакцій аудиторії дозволить оперативно оцінювати ефективність цифрової дипломатії та адаптувати стратегії політичних діячів. Звісно також протидія дезінформації. Розвиток технологій верифікації контенту та виявлення дезінформації сприятиме підвищенню надійності та довіри до цифрової дипломатії.

Кажучі про інституційні можливості розвитку цифрової дипломатії, то вона передбачає повну інтеграцію цифрової дипломатії у традиційні дипломатичні структури, що супроводжується створенням спеціалізованих підрозділів з цифрових дипломатів в рамках міністерств закордонних справ та дипломатичних місій. Цьому має сприяти заохочення до розвитку міжнародного співробітництва та формування міжнародних механізмів координації зусиль у сфері цифрової дипломатії, особливо в контексті протидії гібридним загрозам та дезінформації з боку авторитарних режимів та їх альянсів. Важливо також працювати над створенням нормативно правової бази, розробляти міжнародні дипломатичні норми та стандарт, які б регламентували її використання, особливо в ситуаціях спровокованих військовими конфліктами. Для цього потрібно розвивати партнерство держав з приватними партнерами, що б значно підвищило б технологічні можливості держав та підвищило б ефективності цифрової дипломатії.

На стратегічному рівні розвиток цифрової дипломатії передбачає: [20]

1. інтеграцію цифрової дипломатії у комплексні стратегії національної безпеки та розуміння цифрової дипломатії, як важливого елементу системи забезпечення національної безпеки та зовнішньополітичних інтересів;
2. розвиток превентивної цифрової дипломатії і використання цифрових інструментів для раннього виявлення та запобігання конфліктам, а не лише для реагування на вже існуючі кризи;
3. формування стійких транснаціональних мереж підтримки цифрової дипломатії для формування довгострокових мереж підтримки, які могли б мобілізуватися у випадку кризових ситуацій;
4. розвиток комплексних стратегій протидії дезінформації.

Проаналізувавши виклики та обмеження міжнародної цифрової дипломатії, а також її розвитку в контексті російсько-української війни, можна зробити кілька важливих висновків, що цифрова дипломатія є потужним інструментом формування міжнародної підтримки та мобілізації глобальної громадської думки, що було продемонстровано українською дипломатією в умовах російської агресії. Водночас, цифрова дипломатія має суттєві обмеження, особливо щодо впливу на позицію супротивника в умовах інформаційної ізоляції та цензури, характерних для авторитарних режимів. Тому важливо займатись розвитком цифрової дипломатії, що потребує комплексного підходу, який поєднує технологічні інновації, інституційні реформи та стратегічне планування. Досвід російсько-української війни демонструє, що цифрова дипломатія не може бути повноцінною альтернативою традиційним дипломатичним методам вирішення конфліктів, але є важливим доповненням до них, що розширює інструментарій міжнародного впливу та комунікації. Ефективне поєднання традиційних і цифрових дипломатичних інструментів є важливою умовою успішного врегулювання сучасних міжнародних конфліктів.

ВИСНОВКИ

У роботі досліджено роль соціальних мереж у контексті російсько-української війни. Досліджений матеріал дозволяє зробити висновок, що соціальні мережі стали важливим чинником не лише у сфері комунікації, але й у формуванні інформаційної безпеки, мобілізації громадськості та впливі на міжнародне середовище. Вони трансформувалися у простір, де ведеться активне протистояння між українськими й російськими наративами, а також боротьба за увагу та підтримку як внутрішньої, так і зовнішньої аудиторії. [1]

В першому розділі було розкрито фундаментальні теоретичні засади аналізу соціальних мереж як чинника суспільно-політичного впливу. З'ясовано, що соціальні мережі в умовах інформаційного суспільства перетворились на самостійний канал комунікації, що виконує не лише функцію поширення новин, а й слугує інструментом мобілізації, маніпуляції та впливу на політичну свідомість. Особливу увагу було приділено механізмам інформаційного впливу, алгоритмам таргетування, візуальній драматизації подій, ефектам «інформаційної бульбашки» та «ехо-камери». Розглянуто соціальні мережі як феномен постмодерного суспільства, що дедалі більше визначає характер політичних процесів, зокрема в контексті конфліктів. Інформаційні війни у соціальних мережах репрезентують нову форму протистояння, де класичні форми ведення війни взаємодіють із цифровими інструментами психологічного впливу. Таким чином, перший розділ сформував теоретико-методологічне підґрунтя для подальшого аналізу ролі соціальних мереж у контексті війни в Україні.

Другий розділ дозволив виявити еволюцію та хронологію застосування соціальних мереж у контексті російсько-українського збройного конфлікту. Встановлено, що ще з 2014 року соціальні платформи стали інструментом ведення гібридної війни, а з 2022 року їхня роль істотно зросла, набувши стратегічного виміру. Проаналізовано найбільш використовувані платформи — Facebook, Twitter (X), Instagram, Telegram як канали поширення як достовірної інформації, так і дезінформаційних кампаній. Визначено, що Telegram, зокрема, набув особливої ваги як джерело оперативної інформації та поширення ворожих наративів. Дослідження показало, що соціальні мережі є простором протиборства, де наративи, фейки та інформаційні атаки спрямовані на підриг довіри, деморалізацію суспільства та вплив на міжнародну аудиторію. Отже, другий розділ підтвердив, що соціальні мережі є ключовим інструментом у цифровому просторі війни, здатним як посилювати інформаційні атаки, так і сприяти формуванню спротиву.

У третьому розділі акцентовано увагу на контрінформаційних заходах, які здійснює українська держава, громадянське суспільство та цифрова спільнота у відповідь на інформаційну агресію. Визначено, що феномен інформаційного спротиву включає офіційні державні ініціативи та неформальні громадські кампанії у соціальних мережах, що мобілізують внутрішню та міжнародну підтримку. Особливе місце у дослідженні посіла цифрова дипломатія як новітній інструмент зовнішньої політики. Проаналізовано, як Україна використовує соціальні медіа для комунікації з міжнародною спільнотою, залучення допомоги, формування проукраїнських наративів і репрезентації власної позиції у глобальному інформаційному просторі. Зроблено висновок, що Україна стала прикладом держави, яка ефективно інтегрувала цифрові платформи у зовнішньополітичну діяльність. Разом із тим, виокремлено низку викликів, зокрема: інформаційне перевантаження, обмежений контроль над платформами, залежність від алгоритмів та цензурних рішень корпорацій. Таким чином, розділ

окреслює перспективи розвитку цифрової дипломатії як складової стратегічної комунікації у постконфліктному та безпековому вимірах.

Можна стверджувати, що після початку повномасштабного вторгнення 2022 року соціальні мережі стали одним із ключових інструментів у сфері гібридної війни. Українська держава, волонтерські спільноти та окремі громадяни ефективно використовують цифрові платформи для інформування, координації дій, боротьби з дезінформацією та з метою зміцнення міжнародної підтримки.

Водночас, соціальні мережі можуть використовуватись як частина інформаційних та кібер впливів. Через фейкові акаунти, пропаганду, деструктивні меседжі та маніпулятивний контент, сторони можуть впливати на громадську думку, посіяти паніку та послабити опір. Такі дії підкреслюють небезпеку цифрового простору як місця ведення не лише комунікації, але й інформаційної боротьби.

Підсумовуючи, можна зазначити, що соціальні мережі сьогодні відіграють роль стратегічного ресурсу в умовах війни. Вони впливають на сприйняття подій, хід конфлікту, громадську думку та міжнародний резонанс. У зв'язку з цим надзвичайно важливими є розвиток критичного мислення в користувачів, зміцнення інформаційної стійкості населення та формування системної протидії дезінформації з боку держави та громадянського сектору. Соціальні мережі постають не лише технологічним інструментом, а й ключовим чинником сучасної війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грабовський С. В. Інформаційна війна в соціальних мережах: український вимір. — Київ: НІСД, 2022. (дата звернення: 14.03.2025)
2. Детектор Медіа. : [Електронний ресурс]:
URL: <https://detector.media/> (дата звернення: 20.05.2025)
3. Закон України «Про основи національного спротиву». Верховна Рада України. : [Електронний ресурс]:
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>
(дата звернення: 21.05.2025)
4. Інститут масової інформації. : [Електронний ресурс]:
URL: <https://imi.org.ua/> (дата звернення: 20.05.2025)
5. Кастельс М. The Rise of the Network Society (1996): [Електронний ресурс]:
URL: [https://memotef.web.uniroma1.it/sites/default/files/file%20lezioni/Manuale%20Castells%20-%20The%20Rise%20of%20the%20Network%20Society,%20With%20a%20New%20Preface_%20Volume%20I_%20The%20Information%20Age_%20Economy,%20Society,%20and%20Culture%20\(Information%20Age%20Series\)%20\(2010,%20Wiley-Blackwell\)%20-%20libgen.lc_.pdf](https://memotef.web.uniroma1.it/sites/default/files/file%20lezioni/Manuale%20Castells%20-%20The%20Rise%20of%20the%20Network%20Society,%20With%20a%20New%20Preface_%20Volume%20I_%20The%20Information%20Age_%20Economy,%20Society,%20and%20Culture%20(Information%20Age%20Series)%20(2010,%20Wiley-Blackwell)%20-%20libgen.lc_.pdf)
(дата звернення: 14.05.2025) [2]
6. Міністерство цифрової трансформації України. Звіт про інформаційний спротив у соціальних мережах. – Київ, 2023. : [Електронний ресурс]:
URL: <https://thedigital.gov.ua/> (дата звернення: 20.05.2025)
7. Музей Фонду Ріната Ахметова. Інформаційна безпека під час війни: корисні поради. : [Електронний ресурс]:

- URL:<https://civilvoicesmuseum.org/articles/informaciyna-bezpeka-pid-chas-viyni-korisni-poradi> (дата звернення: 21.05.2025)
8. Офіс Президента України. Інформаційна політика в умовах воєнного стану. – 2023.
 9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України». : [Електронний ресурс]:
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017#Text> (дата звернення: 25.05.2025)
 10. Прокоф'єва-Янчиленко Д. РОЛЬ АНАЛІТИЧНОЇ РОЗВІДКИ У ПОСИЛЕННІ СПРОМОЖНОСТЕЙ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ. // СБУ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ – 2024., 289-292 с. : [Електронний ресурс]:
URL:https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/20099/1/konf_SBU-2024.pdf (дата звернення: 22.05.2025)
 11. Служба безпеки України (СБУ). Дезінформація та соцмережі: методи протидії під час війни. – 2022. : [Електронний ресурс]:
URL: <https://ssu.gov.ua/> (дата звернення: 16.05.2025)
 12. В Апараті РНБО України розроблено та введено в експлуатацію сучасну інформаційно-аналітичну систему «СОТА». Рада національної безпеки і оборони України. 22 Вересня 2021. : [Електронний ресурс]:
URL:<https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/5011.html>. (дата звернення 21.05.2025)
 13. Ukrinform. Інформаційна безпека під час війни: що варто знати про соцмережі. – 2023. [3]
 14. Atlantic Council's Digital Forensic Research Lab : [Електронний ресурс]:
URL:<https://www.atlanticcouncil.org/programs/digital-forensic-research-lab/>
(дата звернення: 14.05.2025)

15. BBC News. ФСБ Росії має доступ до серверів Telegram. – 2025. :
[Електронний ресурс]:
URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c1e65edvqyvo> (дата звернення: 25.05.2025)

16. BBC News Україна. Як TikTok і Telegram впливають на хід війни. – 2023.
[Електронний ресурс]:
URL: <https://www.bbc.com/> (дата звернення: 14.05.2025)

17. Cyril Aslanov. The Image of Ukraine in the European media., 2022, Kyiv.

18. David Lopes Pegna. Big data sends cybersecurity back to the future. Computerworld. Mar 12, 2015. : [Електронний ресурс]:
URL: <https://www.computerworld.com/article/1624024/the-future-of-cybersecurity-big-dataand-data-science.html>. (дата звернення 21.05.2025)

19. European Consortium for Political Research. Russia's war in Ukraine has shifted the tone of EU digital diplomacy : [Електронний ресурс]:
URL: <https://theloop.ecpr.eu/russias-war-in-ukraine-has-shifted-the-tone-of-eu-digital-diplomacy/> (дата звернення: 14.05.2025)

20. European Council on Foreign Relations (ECFR). Digital Diplomacy and the War in Ukraine. – Brussels, 2023.

21. Forbes Україна. Соцмережі проти танків: інформаційна війна в Instagram, Twitter, Telegram. – 2023. [4]

22. Freedom House. Freedom on the Net – Ukraine Country Report, 2023. :
[Електронний ресурс] :
URL: <https://freedomhouse.org/country/ukraine/freedom-net/2023>
(дата звернення: 20.05.2025)

23. NATO StratCom COE. Impact of the Digital Services Act Facebook Case Study — 2022, Riga. : [Електронний ресурс]:
URL: <https://stratcomcoe.org/pdfjs/?file=/publications/download/Impact-of->

the-Digital-Services-Act-DIGITAL.pdf?zoom=page-fit

(дата звернення: 04.05.2025)

24. NATO StratCom COE. Ukraine: Social Media as a Battlefield – 2022 Report.

— Riga, 2022. : [Електронний ресурс]:

URL: https://stratcomcoe.org/pdfjs/?file=/publications/download/20220429_Social_media_manipulation-FOR-WEB.pdf?zoom=page-fit

(дата звернення: 01.05.2025)

25. Pomerantsev P. This is Not Propaganda: Adventures in the War Against Reality

(2019): [Електронний ресурс]:

URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4bd5ce58-a21d-4823-8605-8d877de71290/content> (дата звернення: 25.05.2025)

26. Razumkov Centre. Social Media and the War: Threats and Opportunities for

Ukraine. — 2023. : [Електронний ресурс]:

URL: <https://razumkov.org.ua/images/2025/01/13/2024-PAKT-November-RC-ENGL-1.pdf> (дата звернення: 02.04.2025)

27. Rid T. Active Measures: The Secret History of Disinformation and Political

Warfare (2020): [Електронний ресурс]:

URL: <https://www.raf.mod.uk/what-we-do/centre-for-air-and-space-power-studies/aspr/aspr-vol24-iss2-review3-pdf/> (дата звернення: 14.05.2025) [5]

28. StopFake : [Електронний ресурс]:

URL: <https://www.stopfake.org/> (дата звернення: 06.05.2025)

29. The Guardian. The War on TikTok: Ukraine's Weapon of Mass

Communication. — 2022. : [Електронний ресурс]:

URL: <https://www.theguardian.com/europe> (дата звернення: 14.05.2025)

30. The Guardian. TikTok was «just a dancing app». Then the Ukraine war started.

— 2022. : [Електронний ресурс]:

URL: <https://www.theguardian.com/technology/2022/mar/19/tiktok-ukraine-russia-war-disinformation> (дата звернення: 20.05.2025)

